

ІРИНА ЛОЗОВА (1950–2017)

9 липня 2017 року померла Ірина Лозова – відома російська дослідниця давнього церковного співу, професорка Московської консерваторії, довголітня очільниця науково-дослідного Центру церковної музики ім. Дмитра Разумовського в Московській консерваторії.

Народилася 5 лютого 1950 року в Москві. Навчалася на теоретичному відділі Музичного училища при Московській консерваторії (1971), теоретико-композиторському факультеті консерваторії (1976), в аспірантурі, де її науковим керівником був відомий російський теоретик-музикознавець Юрій Холопов (1981). Кандидатську дисертацію *Самобутні риси столпового знаменного розспіву*, в якій на матеріалі почаївського видання Ірмологіону 1794 року досліджувала систему ладової організації, захистила 1987 року в Київській консерваторії. Багато років була науковим редактором різних енциклопедичних видань, зокрема й *Православної Енциклопедії* від її початків до останніх своїх днів, де опікувалася матеріалами церковної музики. З 1993 року викладала на кафедрі російської музики Московської консерваторії, а з 1994 року очолила новостворений науково-дослідний кабінет з вивчення давнього церковного співу, який 1998 року реорганізувався в Центр церковної музики ім. протоієрея Дмитра Разумовського. Була організаторкою міжнародних наукових конференцій, які відбувалися раз на п'ять років, починаючи з 1996 року (на перших трьох – 1996, 2000 і 2005 років – автор цього допису виступав з доповідями). За матеріалами цих конференцій видавала збірник *Гимнология* (у 2000–2017 рр. вийшло сім випусків). Була автором багатьох статей з історії і теорії давньої церковної музики – візантійської, киево-руської та російської – і монографії *Древнерусский нотированный Параклит XII в.: Византийские источники и типология древнерусских списков* (на основі рукописного Паракліта XII ст. Типогр. 80), що вийшла друком 2009 року.

Як розповідала мені Ірина Євгенівна, її діди були українцями й проживали у Вінницькій області. Та близько 1929 року, відчувши наближення Голодомору, про який хтось їх попередив, вони покинули рідну землю

і виїхали в Росію. Ймовірно, через десятиліття це відізналося на її душевному стані та хворобливості. Хоча й була дуже зібрана й володіла організаторським талантом, але печаль і втома її не покидали. А тривала і виснажлива боротьба з важкою хворобою підривали її духовні й фізичні сили, що й привело до передчасної смерті.

Основні статті

- О принципах формообразования в средневековой европейской монодии: византийская, григорианская и древнерусская певческие культуры // *Из истории форм и жанров вокальной музыки*: Сборник научных трудов. Москва 1982, 3–21.
- Знаменный распев и русская народная песня (О самобытных чертах столпового знаменного распева) // *Русская хоровая музыка XVI–XVIII веков* [= Труды ГМПИ им. Гнесиных 83]. Москва 1986, 26–45.
- «Ангелогласное пение» и осмогласие как важнейшая сторона его музыкальной иконографии // *Musica Antiqua Europae Orientalis: Acta Musicologica VIII*, 1. Bydgoszcz 1988, 649–665.
- «Слово от словес плетуще сладкопения» // *Герменевтика древнерусской литературы: XVI – начало XVIII веков* 2. Москва 1989, 383–423.
- Древнерусский нотированный Параклитик конца XII – начала XIII века: предварительные заметки к изучению певческой книги // *Герменевтика древнерусской литературы* 6, 2. Москва 1993, 407–432.
- Проблемы певческого исполнения канона в эпоху домонгольской Руси // *Музыкальная культура православного мира: Традиции, теория, практика* / Материалы международных научных конференций 1991–1994 гг. Москва 1994, 79–90.
- Церковно-певческое искусство: XI–XVI века // *Художественно-эстетическая культура Древней Руси. XI–XVII вв.* Москва 1996, 233–266.
- Церковно-певческое искусство XVII века: Традиционное направление // Там же, 267–269.
- Русское осмогласие знаменного распева как оригинальная ладовая система // *Музыкальная культура Средневековья 2*: Сб. статей / сост. и отв. ред. Т. Ф. Владышевская. Москва: Центр. музей древнерус. культуры и искусства 1992, 65–69.
- Византийские прототипы древнерусской певческой терминологии // *Музыкально-исторические чтения памяти Ю. В. Келдыша*. 1997. Москва 1999, 62–72.
- Древнерусский нотированный Параклит в кругу Ирмологиев XII – первой половины XV века: мелодические варианты и версии в распеве канонов // *Гимнология* 1, 1: Материалы Междунар. научной конференции «Памяти прот. Димитрия Разумовского» (к 130-летию Моск. конс.). Москва 2000, 217–239.
- Образы и символы древнерусского певческого искусства: каноны мелопеи и «Шестоднев» // *Из истории русской музыкальной культуры. Памяти А. И. Кандинского* [= Науч. труды Моск. конс. 35]. Москва 2002, 31–47.

- Греческая Хлудовская Псалтирь как источник для изучения византийской певческой традиции IX века // *Манрусум I: Вопросы истории, теории и эстетики духовной музыки* / Международный музыкаловедческий ежегодник I. Ереван 2002, 159–158.
- О происхождении Хлудовской Псалтири // *Древнерусское искусство: Искусство рукописной книги: Византия и Древняя Русь*. Санкт-Петербург 2003, 7–20 (совм. с Б. Л. Фонкичем).
- Типология древнерусских Параклитов и их отношение к действующему литургическому уставу // *Гимнология 3: Церковное пение в историко-литургическом контексте: Восток–Русь–Запад (к 2000-летию от Рождества Христова)*. Москва 2003, 64–73.
- О системе пения седмичных канонов Октоиха в ранней литургической традиции // *Гимнология 4: Византия и Восточная Европа. Литургические и музыкальные связи (к 80-летию доктора Милоша Велимировича)*. Москва 2003, 52–68.
- О свидетельствах устной певческой практики в письменных источниках // *Гимнология 5: Устная и письменная трансмиссия церковно-певческой традиции: Восток–Русь–Запад*. Москва 2008, 133–144.
- «Новый Октоих» св. Иосифа Гимнографа (Grottaferrata, D.g. XIV) и его отражение в древнерусских Параклитах Студийской традиции // *Хризограф 3: Средневековые книжные центры: Местные традиции и межрегиональные связи* / Труды международной научной конференции (Москва, 2005). Москва 2009, 431–437.
- Модальный комплекс певческих текстов анафоры и система Октоиха // *Гимнология 6: Актуальные проблемы изучения церковно-певческого искусства: наука и практика (к 120-летию кончины Д. В. Разумовского)*. Москва 2011, 330–343.
- О содержании понятий «глас» и «лад» в контексте теории древнерусской монодии // Там же, 344–359.
- Об азбучном смысле знамен и их «тайнозамкненных» значениях в древнерусской певческой традиции // *Гимнология 7: Музыкальная письменность христианского мира: Книги. Нотация. Проблемы интерпретации*. Москва 2017, 264–273.

Юрій Ясіновський